

ВИКОРИСТАННЯ ПОТЕНЦІАЛУ СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖ У ФОРМУВАННІ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

УДК 378.015.3:159.95]:004.77
DOI: 10.12958/2227-2747-2022-1(179)-71-80

Степаненко Вікторія Іванівна,
доктор педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри соціальної педагогіки,
в. о. директора навчально-наукового інституту
педагогіки і психології
ДЗ «Луганський національний університет
імені Тараса Шевченка»,
м. Полтава, Україна
viktoriyalnu@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0002-5793-3069>

Степаненко В'ячеслав Володимирович,
кандидат біологічних наук, доцент,
завідувач кафедри хімії та технологій
медичної діагностики та лікування
ДЗ «Луганський національний університет
імені Тараса Шевченка»,
м. Полтава, Україна
stlsmu@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0002-8361-5507>

Для цитування: Степаненко В. І., Степаненко В. В. Використання потенціалу соціальних мереж у формуванні критичного мислення здобувачів вищої освіти. *Освіта та педагогічна наука*. 2022. № 1 (179). С. 71–80.

References (стандарт APA): Stepanenko, V. I., & Stepanenko, V. V. (2022). Vykorystannia potentsialu sotsialnykh merezh u formuvanni krytychnoho myslennia zdobuvachiv vyshchoi osvity [Use of Potential of Social Networks in Formation of Critical Thinking of Higher Education Students]. *Osvita ta pedahohichna nauka – Education and Pedagogical Sciences*, 1 (179), 71–80 [in Ukrainian].

Постановка проблеми. На сьогоднішній день соціальні мережі на піку популярності, особливо серед молоді, і розглядаються як ресурс інформації, комунікації, активності, взаємодії, який може мати і позитивне, і негативне забарвлення (Поплав-

ський, 2021). Популярність соціальних мереж підтверджено даними щорічного опитування USAID-Internews щодо споживання медіа в Україні, за результатами проведення якого

для отримання інформації, у першу чергу, наразі використовують саме соціальні мережі, які все більш популярні серед осіб віком 18 – 35 років (Щорічне опитування, 2020). Проте за даними молодіжного опитування U-Report лише 14% молоді завжди перевіряє інформацію (U-Report, 2020). Зазначені та інші дослідження свідчать, з одного боку, про очевидну впливовість соціальних мереж у соціумі, зокрема серед студентської молоді, а з іншого – актуалізують проблему використання їхнього потенціалу саме для досягнення просвітницьких і культурних цілей – формування критичного мислення в здобувачів вищої освіти. Крім того, важливість формування критичного мислення в здобувачів вищої освіти підкреслено й тим, що критичне мислення, за даними Всесвітнього економічного форуму «The Future of Jobs 2020», входить до топ-15 навичок, які потрібні для здійснення професійної діяльності в найближчі 5 років (World Economic Forum, 2020).

Аналіз актуальних досліджень. У низці наукових розвідок досліджено можливості використання соціальних мереж з метою досягнення освітніх цілей. Зокрема вивчено форми роботи здобувачів вищої освіти в соціальних мережах, частота їх використання з метою, пов'язаною з майбутньою професійною діяльністю (Архіпова, Осипова, Львов, 2015); функції соціальних мереж як інструменту навчання (Filiz Tiryakioğlu, Funda Erzurum, 2011); особливості просування освітніх послуг у соціальних мережах та групи інструментів, які для цього застосовуються (Ковальчук, Лорві, Волочай, 2017); надання рекомендацій щодо використання сервісів віртуальних соціальних мереж для освітніх потреб (Яцишин, 2014); використання соціальних мереж як способу взаємодії під час проведення групових та індивідуальних занять, який розширює

соціально-виховний простір освітньої установи (Олексюк, Лебеденко, 2015).

Розкрито окремі аспекти використання соціальних мереж у контексті розгляду інформаційно-освітнього середовища сучасного закладу освіти (Гордійчук, 2011); здійснено огляд інноваційних освітніх середовищ у системах освіти зарубіжних країн і в Україні та визначено критерії щодо їх формування, наведено приклади найбільш популярних віртуальних освітніх спільнот у таких середовищах (Малицька, 2013). Соціальні мережі представлено як потужну інтерактивну платформу, яка є складником інформаційно-освітнього середовища (Радченко, 2014), як інструмент впливу в громадянському суспільстві (Лясота, 2006; М. Achraf Ameddah, 2020).

Існують дослідження, присвячені вивченню питань безпеки молоді в інтернеті та протидії маніпуляціям (Рожило, Наход, Самчук, 2021), ролі соціальних мереж у роботі зі здобувачами вищої освіти (Скороход, Смола, 2021). Критичне мислення в здобувачів вищої освіти вивчається як складник їхньої професійної підготовки, де автори розкривають це поняття як провідний тренд сучасного освітнього процесу та пов'язують з концепцією проблемного навчання в дискурсі експоненційних технологій і невпинного інформаційного буму (Саух, 2021); як інструмент розумової діяльності людини в межах сучасного інформаційного суспільства, який допомагає зорієнтуватися в обширі інформації, що постійно оновлюється і реконструюється (Архіпова, Ковалевська, 2012).

Проте проблема використання соціальних мереж як засобів формування критичного мислення здобувачів вищої освіти, їхньої здатності до аналізу інформації в сучасних інформаційних потоках на сьогоднішній день є недостатньо вивченою, що обумовило вибір теми дослідження.

Мета статті – аналіз можливостей використання соціальних мереж як засобів формування критичного мислення здобувачів вищої освіти в сучасних умовах інформатизації суспільства.

Методологія та методи дослідження. Дослідження базується на положеннях *Стратегії інформаційної безпеки*, одним із завдань якої є підготовка та проведення просвітницької кампанії з медіаграмотності, яка включає такі компоненти, як розвиток критичного мислення, навички перевірки фактів і визначення маніпуляційних технік, ознайомлення з найпоширенішими порушеннями прав людини із застосуванням інтернет-технологій тощо (Про рішення Ради національної безпеки, 2021). Ураховано проблемне поле сучасних концепцій медіаосвіти студентської молоді: *концепції задоволення потреб аудиторії* (допомога в пошуку максимуму користі із спілкування за допомогою медіа відповідно до своїх потреб); *теорії медіаосвіти як формування критичного мислення* (захист особистості від маніпулятивного впливу медіа, навчання орієнтації в інформаційному просторі сучасного суспільства); *ін'єкційної* (захист від негативного впливу медіа); *практичної* (формування практичних умінь використання медіа для досягнення поставлених цілей); *прагматичної* (орієнтація на креативні вміння молоді), *культурологічної* (збагачення сприйняття та знань у процесі оцінки та критичного аналізу медіатекстів) *теорій* (Казаков, 2009).

У дослідженні використано методи узагальнення, аналізу, синтезу, систематизації, порівняння, абстрагування, вивчення документації для вивчення ставлення молоді до соціальних мереж як каналів інформації, комунікації та взаємодії, визначення можливостей соціальних мереж у формуванні критичного мислення здобувачів вищої освіти.

Виклад основного матеріалу.

Соціальні мережі виконують роль каналів, які здійснюють обмін різними ресурсами і між учасниками одного поля, і між різними полями. Залучення індивіда до соціальної мережі дає змогу підвищити його потенціал, отримати моральну підтримку й соціальний захист, сформувавши громадську думку в певному напрямі. Соціальні мережі можна розглядати як інструмент неформальних практик взаємодії зі здобувачами вищої освіти з метою формування в них критичного мислення. Такий підхід є більш гнучким, ніж інституціональний, і здійснюється на основі принципів міжособистісних відносин. Одним із шляхів у цьому контексті є медіаосвіта не тільки аудиторії соціальних мереж, але й тих, хто створює та поширює контент, через який безпосередньо впливає на думку аудиторії (Лясота, 2006).

Серед соціальних мереж як джерел новин першу позицію кілька років поспіль займає Facebook. Також в Україні почали більш активно використовувати YouTube як альтернативу телебаченню, Instagram – для розважальних новин та Telegram для отримання коротких новин, можливості бути в курсі подій (Щорічне опитування, 2020).

Виокремлюють такі можливості соціальних мереж для задоволення запитів користувачів:

- отримання інформації-підтримки від інших членів соціальної мережі;
- верифікація ідей через участь у соціальній взаємодії;
- соціальна вигода від контактів (причетність, самоідентифікація, соціальне ототожнення, соціальне сприйняття, соціалізація та ін.);
- рекреація (відпочинок) (Морикіт, 2018).

За допомогою соціальних мереж у контексті проблеми формування критичного мислення можна сформувавши інформа-

ційно-освітнє середовище, яке дозволяє досягати формування в здобувачів вищої освіти інформаційної культури, сучасного наукового і професійного світогляду, професійної самосвідомості, реалізації творчого потенціалу (Гордійчук, 2011). Потенціал соціальних мереж як складник інформаційно-освітнього середовища полягає в тому, що вони пропонують нові способи взаємодії через принципово нові інформаційно-комунікаційні канали, використовуючи спеціальні технології спілкування та діяльності (Радченко, 2014).

Головна перевага соціальних мереж полягає в тому, що вони дозволяють використовувати способи формування критичного мислення в здобувачів вищої освіти, які зберігають його основний концепт: «Критичне мислення не зобов'язане бути зовсім оригінальним: ідея або переконання іншої людини можуть бути прийняті як власні висновки, які немовби підтверджують обрану людиною позицію у вирішенні визначеного питання. Людина, яка мислить критично, може розділяти чийсь точку зору, але ґрунтує свій вибір на самостійних висновках» (Архіпова, Ковалевська, 2012). Причому самостійність у зазначеній концептуальній позиції розглядається як перша й одна з найважливіших характеристик критичного мислення.

Соціальні мережі надають можливість ідентифікації особи, виявлення її присутності на сайті, визначення статусу стосунків між користувачами, здійснення комунікації в мережі, створення об'єднань за інтересами, самовираження, реалізації творчого потенціалу, здійснення обміну матеріалами, обговорення актуальних тем і питань тощо (Яцишин, 2014).

У технологічному аспекті соціальні мережі – це потужний інтернет-ресурс, мультимедійне середовище, яке дозволяє розширити можливості подання інформації та роботи з нею, розміщувати, прослу-

ховувати аудіозаписи, переглядати відео, коментувати, використовувати додаткові сервіси – голосування, дошки, графіті тощо (Радченко, 2014).

Функційні можливості соціальних мереж постійно розширюються: додавання нових сервісів, створення і відкритих, і закритих корпоративних спільнот для конкретної цільової аудиторії, реалізація синхронного та асинхронного спілкування між користувачами. Зокрема, коли один з користувачів ставить запитання з описом проблеми всім членам спільноти, інші можуть висловити свої думки щодо цієї проблеми у формі коментарів, додати додаткові питання і до вихідного питання, і до відповідей-коментарів на нього. Отже, виникає дискусія, у процесі якої кожен може висловити власну думку щодо проблеми (Яцишин, 2014).

Діяльність у соціальних мережах завжди є виключно добровільною й умовитованою та передбачає орієнтацію на продуктивність – отримання результату діяльності у вигляді певного інформаційного продукту: повідомлення, пост, коментар, відданий голос, рішення про вступ до групи, «додавання в друзі» тощо (Радченко, 2014).

Перевагами використання соціальних мереж є:

- звичне і комфортне середовище (інтерфейс, способи комунікації, контент);
- відсутність потреби навчати роботи в мережі;
- мультимедійність комунікативного простору, значний діапазон інтерактивних сервісів (опитування, голосування, форуми, коментарі, підписки, відправка персональних повідомлень та ін.);
- обмін цікавими і корисними покликаннями на інші ресурси (Яцишин, 2014; Архіпова, Осипова, Львов, 2015).

Будуючи контент у соціальних мережах, спрямований на формування кри-

тичного мислення в здобувачів вищої освіти, аналіз механізмів впливу та цінностей тієї чи тієї інформації, необхідно продумати відповіді на такі запитання (Казаков, 2009):

1. Хто буде нести відповідальність за контент (створення, розміщення, контроль інформації)?

2. Як досягти необхідного ефекту?

3. Які ціннісні орієнтації будуть утверджуватися в такому інформаційному просторі?

4. Як цей простір буде сприйматися аудиторією?

Для підвищення ефективності комунікації з цільовою аудиторією варто значну увагу приділяти якості контенту дописів та оптимальному чергуванню типів дописів та вибору найефективнішого часу їх оприлюднення.

Основними способами просування в соціальних мережах контенту, спрямованого на формування критичного мислення, є: публікації, новини, конкурси, оголошення, опитування, промоакції, анекдоти та тематичні картинки, фото та відеоматеріали, відповіді на запитання, які можуть бути і в загальному доступі, і в особистій формі, залучення «адвокатів бренду», робота з негативом, який час від часу з'являється на активних сторінках у формі коментарів та дописів тощо (Ковальчук, Лорві, Волочай, 2017).

Так, одним з прикладів традиційних способів використання потенціалу соціальних мереж з метою формування в здобувачів вищої освіти критичного мислення може бути представництво в соціальних мережах студентських періодичних видань (студентська газета, збірники студентських наукових праць, віршів, сценаріїв тощо). Це надає можливість:

- інформативності, тобто можливості трансляції актуальної інформації про заклад вищої освіти загалом, конкретний

інститут / факультет, кафедру, дозволяючи здобувачів вищої освіти, зміни в освітньому процесі, актуальні події і заходи;

- регуляторності – установа контакту, взаємодії зі здобувачами вищої освіти, контролю і моніторингу їхніх уподобань, комунікативної активності, критики, зворотного зв'язку;

- оперативності висловлення здобувачами вищої освіти своїх думок, вираження власних поглядів на певні проблеми, події, ситуації, створення свого віртуального іміджу, розміщення матеріалів для обговорення.

Проте просування в соціальних мережах студентських видань та створення інтерактивного комунікативного майданчика слід розглядати як додатковий, а не пріоритетний напрям їх популяризації. Такий спосіб у більшості випадків слід використовувати з метою вчасного інформування аудиторії про вихід чи анонсування виходу того чи того студентського видання, мотивування до ознайомлення з відповідним інформаційним продуктом, шляхом розміщення покликань на повну версію інформаційного продукту (Скорочод, Смола, 2021).

Серед нестандартних способів розвинути критичне мислення зазначимо онлайн-ігри, які можна рекомендувати в соціальних мережах. Незважаючи на досить скептичне ставлення до онлайн-ігор, можна навести приклади таких онлайн-ігор, які саме допомагають сформувати критичне мислення (Іовенко, 2021):

«Моя Громада»

(<http://game.myhromada.info/>);

«(Не)підкупність» (<http://surl.li/ccgla>);

«Медіаграмотна місія»

(<http://surl.li/aotsi>);

«Пригоди Літератууса»

<http://surl.li/ccgox>);

«Слідство веде НАБУ» (

<https://learn.nabu.gov.ua/>).

Контент у соціальних мережах, орієнтований на такі ознаки критичного мислення, як самостійність, інформація, формулювання запитань, з'ясування проблем, які слід розв'язати, переконлива аргументація, соціальність, перевірка і відточення думки, із застосуванням і традиційних, і нетрадиційних способів його розвитку, посилює зацікавленість і забезпечує продуктивну взаємодію цільової аудиторії.

Представлені можливості соціальних мереж можна розглядати як універсальну форму для одночасного вирішення таких напрямів роботи в межах проблеми формування критичного мислення здобувачів вищої освіти: патріотичне, моральне, естетичне виховання, організація професійної і культурно-просвітницької діяльності, формування культури самопізнання і саморегуляції особистості, культури здорового способу життя і проведення дозвілля тощо.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, соціальні мережі як засіб формування критичного мислення здобувачів вищої освіти є інструментом неформальних практик у сучасних умовах інформатизації суспільства, який становить своєрідну форму творчого індивідуального та колективного самовираження, просування й реалізації соціальних, культурних і просвітницьких проєктів, дає можливість висловити й аргументувати власну думку, розвинути соціальний інтелект, інформаційно-психологічну культуру користувачів, урахувавши запити студентської аудиторії.

Перспективою подальших розвідок є дослідження актуальних форм представлення інформації в соціальних мережах, які сприяють формуванню критичного мислення здобувачів вищої освіти з метою запобігання негативних інформаційно-психологічних впливів, створення відповідних віртуальних студентських проєктів.

Література

Архіпова Є. О., Ковалевська О. В.

Критичне мислення як необхідна складова розумової діяльності людини в межах сучасного інформаційного суспільства. *Гуманітарний часопис*. 2012. № 2. С. 34–38.

Архіпова Т. Л., Осипова Н. В.,

Львов М. С. Соціальні мережі як средство організації навчального процесу. *Інформаційні технології в освіті*. 2015. Вип. 22. С. 7–18.

Гордійчук Г. Б.

Використання інформаційного освітнього середовища в навчальному процесі педагогічного вищого закладу. *Освітнє середовище для підготовки майбутніх педагогів засобами ІКТ: монографія / за ред. проф. Р. С. Гуревича*. Вінниця: ФОП Рогольська І. О., 2011. С. 46–97.

Іовенко М.

Нестандартні способи розвинути критичне мислення. UNICEF Україна. 2021. URL: <https://www.unicef.org/ukraine/stories/non-standard-ways-to-develop-critical-thinking>.

Казаков Ю. М.

Сучасні концепції медіаосвіти учнівської та студентської молоді. *Психолого-педагогічні проблеми сільської школи: зб. наук. пр. Уманського держ. пед. ун-ту*. 2009. Вип. 29. С. 88–94.

Ковальчук О. В., Лорві І. Ф.,

Волочай М. І. Просування освітньої послуги у соціальній мережі Facebook. *Економічні науки. Сер.: Економіка та менеджмент*. 2017. Вип. 14. С. 134–143.

Лясота Л.

Соціальні мережі та неформальні практики у політичному дизайні пострадянських суспільств. *Політичний менеджмент*. 2006. № 4. С. 65–79.

Малицька І. Д.

Віртуальні спільноти як інноваційні освітні середовища в системах освіти зарубіжних країн. *Інформаційні технології в освіті*. 2013. Вип. 15. С. 276–283.

Морикіт Т. Соціальні мережі як чинник формування громадянського суспільства. *Вісник Прикарпатського університету. Політологія.* 2018. Вип. 12. С. 274–278.

Олексюк Н. В., Лебеденко Л. В. Використання електронних соціальних мереж у соціально-педагогічній роботі зі школярами. *Інформаційні технології і засоби навчання.* 2015. Т. 48. №4. С. 88–102.

Опитування. Медіаграмотність. U-Report. 2020. URL: <https://ukraine.ureport.in/opinion/4025/>.

Поплавський М. Соціальні мережі як культурно-просвітницький ресурс. *Український інформаційний простір.* 2021. № 1 (5). С. 12–27.

Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 15 жовтня 2021 року «Про Стратегію інформаційної безпеки»: Указ Президента України; Стратегія від 28.12.2021 № 685/2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/685/2021#Text>.

Радченко М. В. Освітній потенціал соціальних мереж як складової інформаційно-освітнього середовища. *SWord.* 2014. URL: <http://www.sword.com.ua/konfer35/726.pdf>.

Рожило М. А., Наход А. В., Самчук А. С. Критичне мислення як інструмент медіаграмотності з протидії фейкам і маніпуляціям. *Science, innovations and education: problems and prospects.* Proceedings of the 5th International scientific and practical conference. CPN Publishing Group. Tokyo, Japan, 2021. Pp. 655–661.

Саух П. Ю. Розвиток критичного мислення як один із провідних трендів сучасного освітнього процесу. *Історія та філософія освіти в незалежній Україні: контрверзи сучасного наукового пізнання: зб. тез Всеукр. наук.-практ. конф. з міжнар. участю (Київ, 08 черв. 2021 р.) / редкол.: О. М. Топузов, С. О. Сисоєва, Н. П. Дічек, М. Д. Култаєва та ін. Київ:*

Педагогічна думка, 2021. С. 233–236. URL: <https://naps.gov.ua/urloads/files/press/hist-phil-edu-2021.pdf>.

Скороход Т. О., Смола Л. Є. Потенціал соціальних мереж у контексті функціонування сучасної студентської періодики. *Обрії друкарства.* 2021. № 1 (9). С. 161–179.

Шутяк Л. Соціальні мережі як середовище фейків: що треба знати про Facebook. 2021. URL: <https://explainer.ua/sotsialni-merezhi-yak-seredovishhe-fejkiv-shho-treba-znati-pro-facebook/>.

Щорічне опитування USAID-Internews «Ставлення населення до ЗМІ та споживання різних типів медіа у 2020 р.». 2020. URL: <http://surl.li/abcyy>.

Яцишин А. В. Застосування віртуальних соціальних мереж для потреб загальної середньої освіти. *Інформаційні технології в освіті.* 2014. № 19. С. 119–126.

Achraf Ameddah, M. (2020). The Influence of Social Networks on Human Society. DOI: <https://doi.org/10.13140/RG.2.2.29760.15367>.

Filiz Tiryakioglu, Funda Erzurum. Use of Social Networks as an Education Tool. *Contemporary Educational Technology.* 2011. № 2 (2). С. 135–150.

The Future of Jobs Report. World Economic Forum. (2020). URL: https://www3.weforum.org/docs/WEF_Future_of_Jobs_2020.pdf.

References

Arkhipova, Ye. O., & Kovalevska, O. V. (2012). Krytychne myslennia yak neobkhidna skladova rozumovoi diialnosti liudyny v mezhakh suchasnoho informatsiinoho suspilstva [Critical Thinking as a Necessary Component of Human Mental Activity Within the Modern Information Society]. *Humanitarnyi chasopys – Humanities Magazine*, 2, 34–38 [in Ukrainian].

- Arhipova, T. L., Osipova, N. V., & L'vov, M. S.** (2015). Social'nye seti kak sredstvo organizatsii uchebnogo processa [Social Networks as a Means of Learning Process]. *Informatsiini tekhnolohii v osviti – Information Technology in Education*, 22, 7–18 [in Russian].
- Hordiichuk, H. B.** (2011). Vykorystannia informatsiinoho osvitnoho seredovyshcha v navchalnomu protsesi pedahohichnoho vyshchoho zakladu [The Use of Information Educational Environment in the Educational Process of Pedagogical Higher Education]. *Osvitnie sere-dovyshche dlia pidhotovky maibutnikh pedahohiv zasobamy IKT – Educational Environment for Training Future Teachers by Means of ICT*. (pp. 46–97). Vinnytsia: FOP Rohalska I. O. [in Ukrainian].
- Iovenko, M.** (2021). Nestandardni sposoby rozvynuty krytychne myslennia. UNICEF Ukraina [Non-standard Ways to Develop Critical Thinking. UNICEF Ukraine]. Retrieved from <https://www.unicef.org/ukraine/stories/non-standard-ways-to-develop-critical-thinking> [in Ukrainian].
- Kazakov, Yu. M.** (2009). Suchasni kontseptsii mediaosvity uchnivskoi ta studentskoi molodi [Modern Concepts of Media Education of Pupil and Student Youth]. *Psykhologo-pedahohichni problemy silskoi shkoly – Psychological and Pedagogical Problems of Rural School*, 29, 88–94 [in Ukrainian].
- Kovalchuk, O. V., Lorvi, I. F., & Volochai, M. I.** (2017). Prosvuvannia osvitnoi posluhy u sotsialnii merezhi Facebook [Promotion of educational service on the social network Facebook]. *Ekonomichni nauky – Economic Sciences*, 14, 134–143 [in Ukrainian].
- Liasota, L.** (2006). Sotsialni merezhi ta neformalni praktyky u politychnomu dyzaini postradianskykh suspilstv [Social Networks and Informal Practices in the Political Design of Post-soviet Societies]. *Politychnyi menedzhment – Political Management*, 4, 65–79 [in Ukrainian].
- Malytska, I. D.** (2013). Virtualni spilnoty yak innovatsiini osvitni seredovyshcha v systemakh osvity zarubizhnykh krain [Virtual Communities as Innovative Educational Environments in Foreign Education Systems]. *Informatsiini tekhnolohii v osviti – Information Technology in Education*, 15, 276–283 [in Ukrainian].
- Morykit, T.** (2018). Sotsialni merezhi yak chynnyk formuvannia hromadianskoho suspilstva [Social Networks as a Factor in the Formation of Civil Society]. *Visnyk Prykarpatskoho universytetu. Politolohiia – Newsletter Precarpathian University. Political science*, 12, 274–278 [in Ukrainian].
- Oleksiuk, N. V., & Lebedenko, L. V.** (2015). Vykorystannia elektronnykh sotsialnykh merezh u sotsialno-pedahohichnii roboti zi shkoliaramy [The Use of Electronic Social Networks in Social and Pedagogical Work with Schoolchildren]. *Informatsiini tekhnolohii i zasoby navchannia – Information Technologies and Learning Tools*, 48 (4), 88–102 [in Ukrainian].
- Opytuvannia.** Mediahramotnist. U-Report [Poll. Media literacy. U-Report] (2020). Retrieved from <https://ukraine.ureport.in/opinion/4025/>.
- Poplavskyi, M.** (2021). Sotsialni merezhi yak kulturno-prosvitnytskyi resurs [Social Networks as a Cultural and Educational Resource.]. *Ukrainskyi informatsiinyi prostir – Ukrainian Information Space*, 1 (5), 12–27 [in Ukrainian].
- Pro rishennia Rady natsionalnoi bezpeky i oborony Ukrainy vid 15 zhovtnia 2021 roku «Pro Stratehiiu informatsiinoi bezpeky»:** Ukaz Prezydenta Ukrainy; Stratehiia vid 28.12.2021 № 685/2021 [On the Decision of the National Security and De-

fense Council of Ukraine of October 15, 2021 «On Information Security Strategy»: Decree of the President of Ukraine; Strategy from 28.12.2021 No. 685/2021]. (2021). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/685/2021#Text> [in Ukrainian].

Radchenko, M. V. (2014). Osvitnii potentsial sotsialnykh merezh yak skladovoi informatsiino-osvitnoho seredovyscha [Educational Potential of Social Networks as a Component of Information and Educational Environment]. *SWord*. Retrieved from <http://www.sword.com.ua/konfer35/726.pdf> [in Ukrainian].

Rozhylo, M. A., Nakhod, A. V., & Samchuk, A. S. (2021). Krytychne myslennia yak instrument mediahramotnosti z protydii feikam i manipuliatsiiam [Critical Thinking as a Tool of Media Literacy to Counteract Fakes and Manipulation]. *Science, Innovations and Education: Problems and Prospects*. (pp. 655–661). Tokyo, Japan [in Ukrainian].

Saukh, P. Yu. (2021). Rozvytok krytychnoho myslennia yak odyin iz providnykh trendiv suchasnoho osvitnoho protsesu [The Development of Critical Thinking as One of the Leading Trends in the Modern Educational Process]. *Istoriia ta filozofii osvity v nezalezhnii Ukraini: kontroverzy suchasnoho naukovoho piznannia – History and Philosophy of Education in Independent Ukraine: Controversies of Modern Scientific Knowledge*. (pp. 233–236). Kyiv: Pedahohichna dumka. Retrieved from <https://naps.gov.ua/uploads/files/press/hist-phil-edu-2021.pdf> [in Ukrainian].

Skorokhod, T. O., & Smola, L. Ye. (2021). Potentsial sotsialnykh merezh u konteksti funktsionuvannia suchasnoi studentskoi periodyky [The Potential of Social Networks in the Context of the Functioning of Modern Student Periodicals].

Obrii drukarstva – Horizons of Printing, 1 (9), 161–179 [in Ukrainian].

Shutiak, L. (2021). Sotsialni merezhi yak seredovyshe feikiv: shcho treba znaty pro Facebook [Social Networks as a Fake Environment: What to Know about Facebook]. Retrieved from <https://explainer.ua/sotsialni-merezhi-yak-seredovyshe-fejkiv-shho-treba-znati-pro-facebook/> [in Ukrainian].

Shchorichne opytuvannia USAID-Internews «Stavlennia naseleння do ZMI ta spozhyvannia riznykh typiv media u 2020 r.» [An Annual USAID-Internews Survey ‘The Attitude of the Population to the Media and Consumption of Different Types of Media in 2020’]. (2020). Retrieved from <http://surl.li/abcyy> [in Ukrainian].

Yatsyshyn, A. V. (2014). Zastosuvannia virtualnykh sotsialnykh merezh dlia potreb zahalnoi serednoi osvity [Application of Virtual Social Networks for General Secondary Education Needs]. *Informatsiini tekhnologii v osviti – Information Technology in Education*, 19, 119–126 [in Ukrainian].

Achraf Ameddah, M. (2020). The Influence of Social Networks on Human Society. DOI: <https://doi.org/10.13140/RG.2.2.29760.15367> [in English].

Filiz, Tiryakioglu, & Funda, Erzurum (2011). Use of Social Networks as an Education Tool. *Contemporary Educational Technology*, 2 (2), 135–150 [in English].

The Future of Jobs Report. World Economic Forum. (2020). Retrieved from https://www3.weforum.org/docs/WEF_Future_of_Jobs_2020.pdf [in English].

***

**Степаненко В. І., Степаненко В. В.
Використання потенціалу соціальних
мереж у формуванні критичного ми-
слення здобувачів вищої освіти**

У статті визначено можливості вико-
ристання соціальних мереж як засобів фор-
мування критичного мислення здобувачів
вищої освіти в сучасних умовах інформати-
зації суспільства. Окреслено стандартні і не-
стандартні способи розвитку критичного ми-
слення в здобувачів вищої освіти за допомо-
гою соціальних мереж. Можливості вико-
ристання соціальних мереж у межах пробле-
ми формування критичного мислення здобу-
вачів вищої освіти представлено як універса-
льну форму для одночасного вирішення та-
ких напрямів роботи, як патріотичне, мора-
льне, естетичне виховання, організація про-
фесійної і культурно-просвітницької діяль-
ності, формування культури самопізнання і
саморегуляції особистості, культури здоро-
вого способу життя і проведення дозвілля тощо.

Зазначено, що соціальні мережі як за-
сіб формування критичного мислення здо-
бувачів вищої освіти є інструментом нефо-
рмальних практик у сучасних умовах інфо-
рматизації суспільства, який становить
своєрідну форму творчого індивідуального
та колективного самовираження, просуван-
ня і реалізації різних проєктів, висловлення
й аргументації власної думки, розвитку со-
ціального інтелекту, інформаційно-
психологічної культури користувачів, ура-
ховуючи запити студентської аудиторії.

Ключові слова: заклад вищої освіти,
здобувач вищої освіти, інформатизація, кри-
тичне мислення, медіаграмотність, медіа-
освіта, соціальні мережі.

**Stepanenko V. I., & Stepanenko V. V.
Use of Potential of Social Networks in
Formation of Critical Thinking of Higher
Education Students**

The article identifies the possi-
bilities of using social networks as a
means of forming students' critical think-
ing in modern conditions of informatiza-
tion of society. Standard and non-standard
ways of developing critical thinking in
students with the help of social networks
are outlined. Possibilities of using so-
cial networks within the problem of form-
ing students' critical thinking are pre-
sented as a universal form for simultane-
ous solution of such areas of work as
patriotic, moral, aesthetic education, or-
ganization of professional and cultural-
educational activities, formation of
culture of self-knowledge and self-
regulation, culture of healthy lifestyle and
leisure, etc.

It is noted that social networks as a
means of forming students' critical think-
ing are a tool of informal practices in
modern informatization of society, which
is a kind of creative individual and collec-
tive self-expression, promotion and im-
plementation of various projects, expres-
sion and argumentation, development of
social intelligence, information and psy-
chological culture of users, taking into
account the requests of the student audi-
ence.

Keywords: institution of higher edu-
cation, student, informatization, critical
thinking, media literacy, media education,
social networks.